

عن عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ:

﴿لَوْ يَعْلَمُ النَّاسُ مَا فِي طَلَبِ الْعِلْمِ لَطَلَبُوهُ وَ لَوْ بِسَفْكِ الْمُهْجِ وَ خَوْضِ اللَّجَجِ﴾

الكافي، جلد ۱، صفحه ۳۵

امام خامنه‌ای مدظله العالی:

درس خواندن و تهذیب اخلاق و هوشیاری سیاسی همراه با تلاش‌های انقلابی،
وظائفی هستند که دختران و پسران این نسل باید آنها را هرگز فراموش نکنند. ۱۳۹۸/۹/۲۴

عنوان:

معرفی کلی اشکال قیاس اقترانی

شناسنامه مطلب	
e-m-8	کد مطلب
منطق/قیاس اقترانی	موضوع
-	موضوع مرتبط
علمی/ادبیات عربی/منطق/کمک آموزشی/تبیین	رده
قیاس، قیاس اقترانی، اشکال اربعه، حد وسط، مقدمات قیاس	برچسب
	توضیحات

پایگاه تزکیه‌ای، علمی، بصیرتی و مهارتی نُمُو

nomov.ir

اشکال چهارگانه قیاس اقترانی

همانطور که می‌دانید، در قیاس اقترانی سه حد وجود دارد: حد اصغر، حد اکبر، حد اوسط اما موقعیت حد وسط نسبت به اصغر و اکبر در دو مقدمه قیاس، صورت‌های مختلفی دارد که قیاس بر اساس آن‌ها چند گونه است. به عبارت دیگر، قیاس اقترانی از لحاظ موقعیت حد وسط در صغری و کبری آن، به چهار شکل منقسم می‌شود.

این چهار شکل عبارتند از:

- ۱- (شکل اول) حد وسط یا محمول در صغری است و موضوع در کبری.
- ۲- (شکل دوم) حد وسط یا هم در صغری محمول است و هم در کبری.
- ۳- (شکل سوم) حد وسط یا هم در صغری موضوع است و هم در کبری.
- ۴- (شکل چهارم) حد وسط برعکس شکل اول است؛ یعنی در صغری موضوع است و در کبری محمول.

هر یک از این صورت‌ها را شکل می‌نامند. بر همین اساس، منطق‌دانان، شکل را اینگونه تعریف کرده‌اند:

شکل یعنی قیاس اقترانی به لحاظ موقعیت حد وسط نسبت به طرفین خود (یعنی اصغر و اکبر). برخی در منظومه کبری خود، این اشکال چهارگانه قیاس اقترانی را که اهمیت بسیار دارند، برای سهولت در حفظ، در دو بیت زیر به نظم درآورده است:

اوسط اگر حمل یافت در بر صغری و باز وضع به کبری گرفت شکل نخستین شمار
حمل به هر دو دوم، وضع به هر دو سوم رابع اشکال را عکس نخستین شمار

اکنون برای هر یک از این اشکال، مثالی می‌زنیم:

۱- شکل اول (حد وسط در صغری محمول باشد و در کبری موضوع):

زمین (موضوع) (اصغر) سیاره (محمول) (حد وسط) است. (صغری)
 هر سیاره (موضوع) (حد وسط) کروی (محمول) (حد اکبر) است. (کبری)
 زمین کروی است. (نتیجه)

۲- شکل دوم (حد وسط در هر دو مقدمه قیاس (صغری و کبری) محمول واقع شود):

هر سنگی (موضوع) (اصغر) جامد (محمول) (حد وسط) است. (صغری)
 هیچ جیوه‌ای (موضوع) (اکبر) جامد (محمول) (حد وسط) نیست. (کبری)
 هیچ سنگی جیوه نیست. (نتیجه)

۳- شکل سوم (حد وسط در هر دو مقدمه (یعنی هم در صغری و هم در کبری) موضوع باشد):

هر انسانی (موضوع) (حد وسط) حیوان (محمول) (اصغر) است. (صغری)
 هر انسانی (موضوع) (حد وسط) جسم (محمول) (اکبر) است. (کبری)
 بعضی حیوان‌ها جسم هستند. (نتیجه)

۴- شکل چهارم (حد وسط در صغری موضوع و در کبری محمول باشد):

هر انسانی (موضوع) (حد وسط) حیوان (محمول) (اصغر) است. (صغری)

هر کاتبی (موضوع) (اکبر) انسان (محمول) (حد وسط) است. (کبری)

بعضی حیوان ها کاتبند. (نتیجه)

منابع

مجموعه آثار (شهید مطهری)، جلد ۵، صفحه ۹۴ و ۹۵

منطق مظفر، جلد ۲، صفحه ۳۰، ۳۱، ۳۳

کلیات منطق صوری، صفحه ۳۱۷ و ۳۱۸